

ÜNİVERSİTELERDE 1982 ÖNCESİ VE SONRASINDA ÖĞRETMEN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ PROGRAM UYGULAMALARI

Yrd. Doç. Dr. Ersan SÖZER*

Giriş

Üniversiteler, 1982 yılına değin öğretmen yetiştirme konusu ile doğrudan ilgilenmemiş olmalarına karşın, ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren kaynaklar arasında üniversitelerin de belirli ölçüde bir yeri vardır. Üniversitelerin fen ve edebiyat bölümlerinde, Darülfünun'un kuruluşundan beri, çoğu kez yüksek öğretmen okulu öğrencilerinin, öğretmen olarak yetiştirilmeleri için uygulanan programlar dışında, önce İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesinde, sonra da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile Fen Fakültesinde, Lise ve dengi okullara Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri, Yabancı Diller (Almanca, Fransızca, İngilizce) gibi alan ve dallarda düzenlenen öğretmen yetiştirme programlarıyla uzun yıllar çok sayıda öğretmen yetiştirilmiştir (MEB, 1982, s. 57). 1949 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan İlahiyat Fakültesi de, daha sonraki yıllarda, din eğitimi alanında öğretmen yetiştirme işiyle ilgilenmiştir.

1981 yılında Türk yükseköğretimine yapı, yönetim ve programlar yönünden önemli değişiklikler getiren yeni düzenlemenin, tüm

(*) Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

yükseköğretim kurumlarını üniversitelerin bünyesinde toplamasıyla, 1982 yılından itibaren gerek ilköğretim, gerekse ortaöğretim kurumlarının gereksinimi olan öğretmenler, böylece, Cumhuriyet döneminde ilk kez yalnızca üniversitelerde yetiştirilmeye başlandı. Bugün Türkiye'deki 29 üniversitenin 16'sında yer alan 20 Eğitim Fakültesi orta dereceli okullara dal öğretmeni yetiştirirken, 13 üniversitede bulunan 28 Eğitim Yüksekokulu da ilkokullara sınıf öğretmeni yetiştirme amacına yöneliktir.

Yükseköğretimin üniversitelerde, ülke düzeyinde bir bütün olarak, tek çatı altında toplanması ve öğretmen yetiştirmede, «öğretmenliğin üniversiteleşmesi» denilebilecek yeni bir evreye girilmiş olması, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (DPT, 1979, s.452) yer alan «yükseköğretimin tüm nitelikleriyle bir 'bütünlük' içinde ele alınarak düzenlenmesi temel ilkesi»'ne de uygun düşmektedir.

1982 Öncesi Program Uygulamaları

1982 öncesinde, üniversite sayısının giderek artması ve ülkenin değişik bölgelerinde, üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokulların açılması sonucu, lise ve dengi okulların gereksinimi olan dal öğretmenlerini yetiştiren yüksek öğretmen okullarının sayıca azlığı nedeniyle, üniversite çatısı altında öğretmen yetiştirme çalışmalarının belirli bir yoğunluk kazandığı söylenebilir. Örneğin, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Boğaziçi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri öğretmen olmak isteyen öğrenciler için ayrıca sertifika programları düzenleme yoluna gitmişlerdir (MEB, 1982, ss. 56-57).

Ancak bu kurumların düzenlemiş olduğu öğretmenlik sertifikası programları arasında, gerek derslerin sayısı ve dağılımı, gerekse içeriği bakımından oldukça önemli farklılıklar olmuştur. Bu farklılık nedenlerinin, öğretmenlik meslek bilgisi kazandırılması konusunda görülen kurumsal görüş ayrılıklarından ve öğretmen yetiştirme çabası içinde bulunan fakülte ve yüksekokullar arasında henüz bir eşgüdüm sağlanamamış olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Gerçi Milli Eğitim Bakanlığı, yönetsel ve bilimsel özerkliği bulunan bu kurumlar arasında ortak bir görüş ve tutuma varılması amacıyla bir takım girişimlerde bulunmuştur, ancak bu girişimler yeterli ölçüde etkili olamamıştır (Oğuzkan, 1983, s.611).

Ortak bir çerçeve programın bulunmaması, her kurumda ayrı ayrı düzenlenen yönetmeliklerle, bağımsız bir biçimde yürütülen sertifika programlarına katılma koşullarının da farklılık göstermesine neden olmuştur. Örneğin, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile Hacettepe Üniversitesi belli bir kontenjana göre, başka yükseköğretim kurumlarından öğrenci kabul ederken, yine Ankara Üniversitesine bağlı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi yalnızca kendi öğrencilerine böyle bir programa başvurma olanağı tanımışlardır (Küçükahmet, 1976, s. 47 ve Oğuzkan, 1983, s. 611). Öte yandan, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İletişim Bilimleri Fakültesi, düzenlediği sertifika programına herhangi bir akademi, üniversite ya da yüksekokuldan öğrenci kabul etmekte bir engel görmemiştir (Resmi Gazete: 17404, 18 Temmuz 1981, s. 11).

Öğretmenlik Sertifikası Programlarına ilişkin olarak, sözü edilen kurumların bir bölümünde, yer alan derslerin sayısı ve dağılımına bakıldığında (A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1977, ss.271-275), zorunlu ders sayısının, kurumlara göre 5 ile 10 arasında değişiklik gösterdiği, haftalık ders saati ve kredi dağılımında da farklılıklar bulunduğu, bir kurumda «zorunlu» olan bir dersin, bir başka kurumda «seçmeli» olarak yer aldığı görülmektedir.

Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinin ilgili fakülteleri ile Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İletişim Bilimleri Fakültesinde, 1982 yılından önce, Öğretmenlik Sertifikası Programlarında yer alan zorunlu ve seçmeli dersler ile bu derslerin salt ve kredileri Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1'de de görüldüğü gibi, en az zorunlu ders sayısı Hacettepe Üniversitesi (5) ile A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde (6) iken, en çok Orta Doğu Teknik Üniversitesindedir (10). Ayrıca, ODTÜ ve Dil Tarih'te seçmeli derslere yer verilmemiştir. Öte yandan, öğretmenlik meslek bilgisi yönünden temel ders niteliği taşıyan «Eğitime Giriş» dersinin, Hacettepe Üniversitesindeki programda yer almadığı; «Eğitim Sosyolojisi» dersinin de Hacettepe Ü. ile Eskişehir İTİA'nda «seçmeli», öteki kurumlarda ise «zorunlu» dersler arasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu arada, «Eğitim Psikolojisi» dersi, tüm kurumlarda zorunlu ortak ders niteliği taşıırken, A.Ü. Eğitim Fakültesinde bu ders yerine, «Öğrenme Psikolojisi» ve «Gelişim Psikolojisi» olarak iki ayrı dersin okutulduğu görülmektedir. A.Ü.

ÇİZELGE 1

1982 YILINDAN ÖNCE KİMİ ÜNİVERSİTE VE AKADEMİ FAKÜLTELERİNDE UYGULANAN ÖĞRETMENLİK SERTİFİKASI PROGRAMLARINDAKİ ZORUNLU VE SEÇMELİ DERSLER İLE BU DERSLERİN SAAT VE KREDİLERİ

Dersler	z = Zorunlu			s = Seçimlik			S = Saat			K = Kredi					
	Ankara Üniversitesi Hacettepe Ü.														
	Eğitim F.			DTCF			Sos.İ.B.F.			ODTÜ			EİTİA		
	z/s	S	K	z/s	S	K	z/s	S	K	z/s	S	K	z/s	S	K
Eğitime Giriş	z	3	3	z	1	1	-	-	-	z	3	6	z	3	3
Eğ. Sosyolojisi	z	3	3	z	1	1	s	3	3	z	3	6	s	3	3
Eğ. Psikolojisi	-	-	-	z	1	1	z	3	3	z	3	6	z	3	3
Öğrenme Psik.	z	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	s	3	3
Gelişim Psik.	z	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Genel Öğ. Yönt.	z	3	3	z	1	1	-	-	-	z	6	6	z	3	3
Özel Öğ. Yönt.	z	6	2	-	-	-	z	3	3	z	3	6	z	3	3
Ölç. ve Değ.	z	2	3	-	-	-	z	3	3	z	3	6	z	3	3
Prog. Geliş.	s	3	3	-	-	-	z	3	3	-	-	-	s	3	3
Eğ. Yönetimi	s	3	3	-	-	-	s	3	3	z	3	6	s	3	3
Eğ. Teknolojisi	s	2	3	-	-	-	s	3	3	z	3	6	s	3	3
Eğ. Tarihi	s	3	3	z	1	1	-	-	-	z	3	6	-	-	-
Eğ. Felsefesi	-	-	-	-	-	-	z	3	3	-	-	-	-	-	-
Rehberlik	s	3	3	-	-	-	s	3	3	-	-	-	z	3	3
Karşılaş. Eğ.	-	-	-	z	1	1	s	3	3	-	-	-	-	-	-
Ruh Sağlığı	s	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	s	3	3
Özel Eğ. Giriş	s	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	s	3	3
Yetişkin Eğ.	-	-	-	-	-	-	s	3	3	-	-	-	s	3	3
Mes.Tek.Öğ.Prog.	s	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mes.Tek.Öğ.Esas.	s	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Okul ve Cem.Geliş.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	z	6	6	-	-	-
Türk Dili	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	z	3	3

A.Ü. Eğitim Fakültesi. **Öğretmen Yetiştirme Sorunları.** (Coğaltma), (Ankara) 1977), ss. 271-275'teki veriler temel alınarak düzenlendi.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ise, öteki kurumlara göre, en az ders saati ve krediye (haftada birer saat ve birer kredi) sahiptir.

Programda yer alan kuramsal derslerin dışında ortaöğretim kurumlarında gerçekleştirilen öğretim uygulamasına ayrılan süre de kurumdan kuruma farklılık göstermiş, öğretmen adaylarına deneyim kazandıran bu tür yararlı etkinliklere çoğunlukla gereken özen gösterilmemiştir.

Yukarıda açıklandığı gibi, 1982 öncesinde, üniversitelerin ve akademilerin, Sertifika Programları yoluyla öğretmen yetiştirmeye yönelik katkısı, kurumlararası bir eşgüdüm olmaması nedeniyle, oldukça değişik boyutlarda ve farklı programlarla süregelmiştir. Programların belli bir stratejiye bağlanmayışı, bu kurumlardan yetişen öğretmenlerin, meslek bilgisi yönünden farklı nitelikler göstermelerine, kimi zaman da nitelikçe yetersiz olmalarına neden olmuştur.

1982 Sonrası Program Uygulamaları

Üniversitelerdeki değişik uygulamaları sona erdirmek ve öğretmenlik sertifikası programlarını ortak bir çizgide birleştirmek amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi 1981-1982 öğretim yılından başlayarak uygulanmak üzere, tüm yükseköğretim kurumlarına bir öğretmenlik meslek bilgisi programı önermiştir. Bakanlığın öngördüğü doğrultuda, ancak her kurumun kendi düzenlemesi ve olanakları çerçevesinde, 1985 yılı sonuna dek uygulaması sürdürülmüş olan bu program da ilgili fakültelerce çeşitli yönlerden eleştirilmiş; gerek içerik, gerekse öğretim süreç ve uygulamaları yönünden birtakım değişikliklere bağımlı tutulmaktan kurtulamamış ve kısmen de olsa farklı uygulamaların süregelmesi önlenememiştir.

Özellikle ortaöğretimin gereksinim duyduğu öğretmen tipini çeşitli dallarda yetiştirmek üzere, bütün üniversitelerde uygulanacak yeni bir çerçeve program oluşturulması gerekli görüldüğünden, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 28 Ağustos 1985 gün ve 356. Prog.D.Bşk. 4756 sayılı yazı ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na başvurarak «öğretmenlik formasyonu programlarının yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulduğunu» bildirmiştir. Bunun üzerine, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, ilgili fakülte dekanları ile bir toplantı düzenleyerek, hazırlanan bir taslak program üzerinde dekanların görüşlerini almış, daha sonra bir çerçeve program düzenlenmesi için bir komisyon kurulmuştur. Komisyon çalışmaları sonunda, Yükseköğretim Kurulu 27 Eylül 1985 günü toplanarak «öğretmenlik formasyonu» programlarında uyulacak ilkelele, zorunlu ve seçimsel dersleri kredileriyle birlikte belirlemiş ve

kurulun 3 Ekim 1985 günü üniversitelere gönderdiği yönerge ile kesinlik kazanan yeni program 1986-1987 öğretim yılından başlayarak uygulamaya konulmuştur.

Yükseköğretim Kurulu'nun konuya ilişkin olarak belirlediği «esaslar» şöyle özetlenebilir:

1. Öğretmenlik meslek bilgisine ilişkin dersler 18 ve 21 kredi arasında olacaktır;
2. Söz konusu dersler, üçüncü ve sekizinci yarıyıllar arasında (ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda uygulanmak üzere) yeracaktır;
3. Belirtilen zorunlu dersler dışında, seçmeli dersler listesindeki derslerden yalnızca biri seçimlik ders olarak alınacaktır;
4. Üç haftalık bir staj (okullarda öğretim uygulaması) zorunluluğu getirilmiştir.
5. Bu uygulamaya 1986-1987 öğretim yılında başlanacaktır.

Programda yer alan «zorunlu» ve «seçmeli» dersler Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Çizelge 2'de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarına meslek bilgisi kazandırmak amacıyla, programda altısı zorunlu, biri de seçimlik olmak üzere toplam yedi derse yer verilmiştir. Bu derslerin toplam kredisi ise 19'dur.

Bugün üniversitelerde, öğretmen eğitiminde uygulanmakta olan bu programın, öğretmen adaylarını, çağdaş eğitimin gerekli ve zorunlu kıldığı «Eğitim Teknolojisi»'nden ve bu teknolojinin çağdaş öğretmene sunduğu bilgi ve becerilerden bir bakıma yoksun bıraktığı söylenebilir. Çünkü seçimlik olan bu dersin seçilmeme olasılığını da dikkate almak gerekir. Bu bakımdan, Hızal'ın da belirttiği gibi (1988, s. 28):

Öğretmen yetiştiren kurumların eğitim programlarına «Eğitim Teknolojisi» dersleri zorunlu ders olarak konulmalıdır. Bu derslerde eğitim teknolojisinin kuramsal temelleri yanında, teknolojik kaynakların kullanılmasını sağlayacak öğretme-öğrenme etkinliklerine yer verilmelidir. Bu uygulama sonucu öğretmen adayları, kaynaklara karşı olumlu yaklaşmayı sağlayacak bilgi ve beceriler edineceklerdir. Bu çalışmalar sırasında teknolojik kaynakların türleri, öğretme-öğrenme süreçlerine katkıları, nasıl bir düzen içerisinde kullanılırsa daha yararlı sonuçlar alınacağı

öğretmen adaylarına uygulamalı olarak verilecek, bunun sonucu olarak teknolojik kaynaklara karşı olumlu tutumun arttığı görülecek, öğretmen adayları göreve başladıklarında bu kaynakları bulup, kullanmak için gerekli çabayı göstereceklerdir.

Nitekim, 1988 yılında toplanan XII. Milli Eğitim Şûrası'nda da, «öğretmen yetiştiren kurumlarda 'Eğitim Teknolojisi' dersinin zorunlu ders olarak okutulması ve bu dersi okutacak öğretim elemanlarının yetiştirilmesi» önerilmektedir (Onikinci Milli Eğitim Şûrası Eğitimde Yeni Teknolojiler Komisyonu Raporu, 1988, s. 35).

ÇİZELGE 2
1985 YILINDA YÜKSEKÖĞRETİM KURULUNCA BELİRLENEN
ÖĞRETMENLİK MESLEK BİLGİSİNE İLİŞKİN
ZORUNLU VE SEÇMELİ DERSLER

Zorunlu Dersler	Kredi/Saat
. Eğitim Bilimine Giriş	3
. Eğitim Psikolojisi	3
. Genel Öğretim Metodları	3
. Ölçme ve Değerlendirme	3
. Özel Öğretim Metodları	3
. Eğitim Sosyolojisi	2
. Seçmeli Ders	2
Toplam (yedi ders)	19
Seçmeli Dersler	
. Eğitim Felsefesi	. Yetişkinler Eğitimi
. Program Geliştirme	. Mesleki ve Teknik Eğitim
. Eğitim Yönetimi ve Denetim	. Eğitim Ekonomisi
. Eğitim Planlaması	. Eğitim ve Kalkınma
. Türk Eğitim Tarihi	. Özel Eğitim
. Eğitim Teknolojisi	. Görsel-İşitsel Araç ve Yöntemleri
. Eğitim Araçları	. Eğitim Teşkilâtımız
. İstatistik	. Rehberlik*
. Araştırma Teknikleri	

Yükseköğretim Kurulu'nun 3 Ekim 1985 gün ve EÖ/07.02.001/2827 sayılı Genelgesine göre düzenlendi.

(*) Bu ders, programa Yükseköğretim Kurulu'nun 24.9.1986 gün ve 3456 sayılı genelgesi ile seçmeli ders olarak sonradan eklenmiştir.

Bunun yanında, yıllardır görülen uygulamalara bakılacak olursa, yeni mezun bir öğretmen, gereksinim nedeniyle, öğretmenliğinin yanısıra herhangi bir ortaöğretim kurumuna yönetici ya da yönetici yardımcısı olarak atanabilmektedir. Ne var ki bu programda «Eğitim Yönetimi ve Denetim» dersi de yine zorunlu dersler arasında yer almamış ve başka tercihler arasında seçimlik olarak önerilmiştir. Oysa, XII. Milli Eğitim Şurası'nda «eğitim yöneticiliğinin bir branş olarak benimsenmesi ve eğitim yöneticisi adaylarının mevcut öğretmenler arasından sınavla seçilerek uzun süreli hizmet-içi eğitim kurslarında yetiştirilmeleri ve bu uygulamanın kurumsallaştırılması» görüşüne yer verilmiştir (Onikinci Milli Eğitim Şurası Öğretmen Yetiştirme Komisyonu Raporu, 1988, s.22). Görüldüğü gibi, öğretmen yetiştirme programlarında Eğitim Yönetimi dersinin önemi açıktır.

Yükseköğretim Kurulunca, uygulanması istenen programın bir başka boyutu da okullardaki öğretim uygulamasına ilişkindir. Öğretim uygulaması, öğretmen adaylarının mesleki eğitimleri süresince kazandıkları bilgilerin uygulamaya ve davranışa dönüştürülmesine olanak veren önemli bir etkinliktir. Belli kuramsal bilgilerin alınmasından sonra, bir okul ortamında gözlem yapmak, ders izlemek ve öğretime katılmak, mesleğe girmeden önce adaylara büyük ölçüde deneyim kazandırır ve meslek eğitiminin önemli bir yönünü oluşturur. Bu bakımdan, öngörülen üç haftalık sürenin bu gereksinimleri karşılamada oldukça yetersiz olduğunu belirtmek gerekir. XII. Milli Eğitim Şurası'nda da «öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamalarını uygulama okullarında ya da Milli Eğitim Bakanlığı ve ilgili üniversitenin işbirliği sonucunda seçilecek olan uygulama okullarında, daha uzun süreli yapmaları için gerekli önlemlerin alınması» önerilmektedir (Onikinci Milli Eğitim Şurası Öğretmen Yetiştirme Komisyonu Raporu, 1988, s. 20).

Eğitim Fakültelerinde Dal Öğretmeni Yetiştirme

Günümüzde eğitimi bir toplumsal sistem olarak gören bilim adamları bu sistemin üç temel ögesinin öğrenci, öğretmen ve eğitim programları olduğunu kabul etmektedirler. Eğitimin etkili olabilmesi ve amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi ise, bu öğeler arasındaki karşılıklı ilişki ve uyuma bağlıdır. Bunlardan birisinin istenen niteliklerden yoksun olması eğitim sürecini doğrudan etkilemektedir. Ancak bu üç öğeden birisi olan «öğretmen» ögesinin, öteki iki öğeyi (öğrenciyi ve eğitim programlarını) etkileme gücü

ötekilerden fazladır. Öyleyse, «öğretmen» faktörünün, eğitim sistemini etkileyen en önemli öge olduğunu kabul etmek gerekir (Karagözoğlu, 1987, s. 34).

Öğretmenin eğitim sistemi içindeki bu önemli rolü, çeşitli toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da hiçbir zaman göz ardı edilmiş, ancak nitelikli öğretmen yetiştirme konusunda gösterilen çabalar çoğu zaman yetersiz kalmış; ülkenin çok sayıda öğretmene olan gereksinimini kısa sürelerde karşılayabilmek düşüncesi nitelik konusunu her zaman öncelikli kılmıştır. Bununla birlikte, Cumhuriyet Türkiye'sinde değişik dönemlerde, öğretmen yetiştirme alanında çok başarılı uygulamalara yer verildiğine tanık olunmaktadır. Ancak son yıllarda öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak izlenen yanlış politikalar ve sürdürülen yanlış uygulamalar olumsuz sonuçları da birlikte getirmiş, öğretmenlik mesleği ve öğretmen eğitimine ilişkin sorunlar giderek önemli boyutlara ulaşmıştır.

Nitekim, 1970'lerden sonra yapılan çeşitli araştırmalar öğretmenlerin istendik davranışlarının 1960'lara oranla daha da azaldığını ve istenmedik davranışlarının çoğaldığını (Ertürk, 1970); öğretmenlerin çok çeşitli kaynaklarda değişik ölçütlere göre yetiştirildiklerini ve bu kaynaklar arasında bir uyum bulunmadığından nasıl bir öğretmen yetiştirileceğinin belirli olmadığını (Bülbül, 1979); iyi öğretmene olan gereksinimin giderek artmasına karşın, öğretmenlik mesleğinin gençler için giderek çekiciliğini yitirdiğini (Tekin, 1979 ve Karagözoğlu, 1987) ortaya koymaktadır. Gerçekten de, buna bağlı olarak, öğretmen eğitimine yeni yaklaşımlarla çağdaş bir çözüm getirilmesi ve öğretmenlik mesleğini çekici kılacak ivedi fakat kalıcı önlemler alınması gerektiğine ilişkin görüşlerin çeşitli araştırma ve yayınlarda 1980'lerde de güncelliğini koruduğu söylenebilir.

1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ilköğretimi 8 yıla çıkarması ve buna uygun öğretmen yetiştirme istekleri, öte yandan 1974 ve daha sonraki yılların siyasal gelişmeleri Türkiye'nin öğretmen yetiştirme çabalarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Öğretmen okullarının öğretmen liselerine dönüştürülmesi, ilkokullara sınıf öğretmeni yetiştirmek üzere iki yıllık eğitim enstitülerinin açılması, yüksek öğretmen okullarının kapatılması ve orta dereceli okullara dal öğretmeni yetiştiren üç yıllık eğitim enstitülerinin dört yıla çıkarılması ve bu kurumlara yeniden yüksek öğretmen okulu adının verilmesi vb. değişiklikler Türkiye'deki öğretmen gereksiniminin sayısal yönünün azalıp nitelik yönünün değer kazanmaya

başladığını gösteren belirtiler olarak algılanabilir. Bütün bu uygulamalar, «öğretmen yetiştirmede eski sistemin yeni düzenlemelere ve beklentilere yanıt vermediğini; yeni bir model arayışı içinde bulunduğu» ortaya koymaktadır (Ergün, 1987, s. 15).

1982 yılındaki yeni düzenleme, öğretmen yetiştirme konusuna ülkemizde gerçekten yeni bir boyut getirmiş, tüm öğretim basamaklarının gereksinimi olan öğretmenlerin yetiştirilmesi tümüyle üniversitelere bırakılmıştır. Bugün ilköğretim kurumlarının gereksinimi olan öğretmenler, üniversitelere bağlı olarak öğretim yapan ve öğrenim süresi 1989-1990 öğretim yılından başlayarak iki yıldan dört yıla çıkarılan Eğitim Yüksekokullarından karşılanmakta; ortaöğretimin değişik dallardaki öğretmen gereksinimi ise çeşitli üniversitelerdeki Eğitim Fakülteleri ile Öğretmenlik Sertifikası Programlarından karşılanmaktadır.

1982 düzenlemesine göre, Türkiye'deki üniversiteler ve bunlara bağlı olarak kurulan eğitim fakülteleri ile eğitim yüksekokulları Çizelge 3'de gösterilmiştir.

Öğretmenlerin tümüyle üniversitelerde yetiştirilmesine ilişkin olarak, birçok yabancı gelişmiş ülkede başarılı örneklerin sergilendiği görülmekle birlikte, ilk mezunların 1986'da verilmeye başlandığı göz önüne alınırsa, sistemin Türkiye koşullarında oldukça yeni olması; çeşitli yayınlarda olumlu ya da olumsuz değişik görüş ve eğilimler yer almasına karşın, konuyla ilgili henüz yeterli bilimsel araştırmalardan yoksun bulunulması, uygulamanın Türkiye'deki başarısını ya da başarısızlığını değerlendirmekte zamanın erken olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, son zamanlarda, öğretmen yetiştirme girişimini Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeniden üstlenmek istediğine ilişkin kimi haberlerin kamu oyuna yansıdığı gözlenmektedir. Bursalıoğlu'nun da belirttiği gibi (1988, s. 5), böyle bir eğilimin ancak 'gerileme' olacağı söylenebilir. Bursalıoğlu'na göre, «kimi ülkelerdeki gibi, Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim fakülteleri mezunlarını, öğretmen adaylığı sınavlarından ve hizmet öncesi eğitimden geçirebilir. Fakat çift yollu bir sistem ve bu nitelikte bir ürün, öğretmen yetiştirmede öngörülen amaç birliğine ters düşecektir» (1988, s. 5). Nitekim, 1988 yılında toplanan XII. Milli Eğitim Şûrası'nın gündeminde bu konu da yer almış, ne var ki eski ya da yeni sistemden hangisinin daha başarılı olduğu konusunda bir görüş birliğine varılamamıştır. Şöyle ki, toplantıda söz alan üyelerden bir bölümünün «öğretmenlerin niteliğinde düşüş bulunduğunu ifade etmelerine karşı-

ÇİZELGE 3

20 TEMMUZ 1982 DÜZENLEMESİNE GÖRE TÜRKİYE'DEKİ
ÜNİVERSİTELER VE BUNLARA BAĞLI EĞİTİM FAKÜLTELERİ
İLE EĞİTİM YÜKSEKOKULLARI

Üniversiteler	Eğitim Fakülteleri	Eğitim-Yüksekokulları
1. Ankara Üniversitesi	1	—
2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1	—
3. Hacettepe Üniversitesi	1	—
4. Gazi Üniversitesi	3	6
5. İstanbul Üniversitesi	—	—
6. İstanbul Teknik Üniversitesi	—	—
7. Boğaziçi Üniversitesi	1	—
8. Marmara Üniversitesi	2	1
9. Yıldız Üniversitesi	—	—
10. Mimar Sinan Üniversitesi	—	—
11. Ege Üniversitesi	—	—
12. Dokuz Eylül Üniversitesi	1	4
13. Trakya Üniversitesi	—	2
14. Uludağ Üniversitesi	2	1
15. Anadolu Üniversitesi	1	—
16. Selçuk Üniversitesi	1	2
17. Akdeniz Üniversitesi	—	1
18. Çukurova Üniversitesi	1	2
19. Erciyes Üniversitesi	—	—
20. Cumhuriyet Üniversitesi	—	—
21. 19 Mayıs Üniversitesi	1	2
22. Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	2
23. Atatürk Üniversitesi	1	2
24. İnönü Üniversitesi	1	—
25. Fırat Üniversitesi	1	—
26. Dicle Üniversitesi	1	2
27. 100. Yıl Üniversitesi	—	1
28. Bilkent Üniversitesi**	—	—
29. Gaziantep Üniversitesi***	—	—
Toplam	21	28

Akyüz, 1985, s.341'deki verilerden yararlanarak yeniden düzenlendi.

(*) Eğitim Bilimleri Fakültesi adını taşıyan bu kurum, 1965'de kurulan Eğitim Fakültesi'nin adının değiştirilmesiyle oluşmuştur ve ortaöğretim kurumlarına dal öğretmenleri yetiştirmemektedir.

(**) 1986 yılında Ankara'da kurulan özel bir üniversitedir.

(***) 1987 yılında ayrı bir yasa ile Gaziantep'te kurulmuştur.

lık, öteki kimi üyeler de eskiye oranla daha iyi bir öğretmen yetiştirme sisteminin kurulduğunu» belirtmişlerdir (Onikinci Milli Eğitim Şûrası Öğretmen Yetiştirme Komisyonu Raporu, 1988, s.21). Sistemin başarısını ancak birkaç yıl sonra değerlendirme aşamasına getirmek daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

Bugün dört yıllık lisans öğrenimi vererek dal öğretmeni yetiştiren Eğitim Fakülteleri bölüm temelini göre, öğretmenlik alanları esas alınarak değişik anabilim dallarında öğretim yapmaktadır. 1982-1983 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'ndan aktarılan programlarla çalışmalarını sürdüren fakülteler, Yükseköğretim Kurulu'nda yapılan bir dizi toplantı ve çalışmalardan sonra, Kurulun 23.8.1983 tarih ve 220/7232 sayılı genelgesi ile 1983-1984 öğretim yılında, düzenlenen yeni programı uygulamaya koymuşlardır. Eğitim Fakültelerinde yer alan bölümlerle bu bölümleri oluşturan anabilim dalları Çizelge 4'de gösterilmiştir.

Yapısı bakımından her biri değişik bölüm ve anabilim dallarından oluşan Eğitim Fakültelerinde, dersler kuramsal ve uygulamalı olarak verilmekte; bölümler arasında toplam ders kredileri yönünden önemli farklılıklar bulunmamaktadır. Örneğin, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı programında birinci sınıf birinci yarıyıl dersleri toplam 29 kredi iken, Coğrafya Öğretmenliği ya da Kimya Öğretmenliğinde aynı sınıf ve yarıyıl dersleri toplam 30 kredidir. Yükseköğretim Kurulu'nca onaylanarak Eğitim Fakültelerine gönderilmiş olan çeşitli anabilim dallarına ilişkin ders programları, bu kurumlarda, zaman zaman yapılan küçük yasal değişikliklerle günümüze değin uygulanagelmiştir.

Eğitim Fakültelerinin bütün bölümlerinde, alan dersleri ile genel kültür derslerine ek olarak öğrencilere öğretmenlik meslek bilgisi kazandırmak amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı'nın önerisi ve Yükseköğretim Kurulu'nun kararıyla «Eğitim bilimleri» dersleri konmuş ve bu derslerin verilebilmesi için Yükseköğretim Kurulu'nun 15.10.1982 tarih ve 4548 sayılı genelgesiyle bütün Eğitim Fakültelerinde birer Eğitim Bilimleri Bölümü kurulmuştur. Bir önceki kesimde ayrıntılı olarak irdelendiği gibi, bugün öğretmen adaylarına meslek bilgisi kazandırmak üzere, biri seçimlik, altısı zorunlu, toplam 19 kredilik yedi eğitim dersi (bkz. Çizelge 2), Eğitim Bilimleri Bölümünün sorumluluğu altında okutulmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Eğitim Fakültelerinin her biri, kendi yapısı ve özelliklerine göre değişiklik gösteren farklı bölüm ve

ÇİZELGE 4
EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN BÖLÜMLERİ VE ANABİLİM DALLARI

Bölümler	Anabilim Dalları
Türk Dili ve Ed. Eğitimi	. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Sosyal Bilgiler Eğitimi	. Tarih Öğretmenliği . Coğrafya Öğretmenliği
Fen Bilimleri Eğitimi	. Matematik Öğretmenliği . Fizik Öğretmenliği . Kimya Öğretmenliği . Biyoloji Öğretmenliği
Yabancı Diller Eğitimi	. Almanca Öğretmenliği . Fransızca Öğretmenliği . İngilizce Öğretmenliği
Sanat Eğitimi	. Müzik Öğretmenliği . Resim-İş Öğretmenliği . Uygulamalı Resim Öğretmenliği
Beden Eğitimi ve Spor	. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
Eğitim Bilimleri	. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme . Eğitim Programları ve Öğretim . Eğitim Yöneticiliği ve Denetçiliği . Rehberlik ve Psikolojik Danışma . Özel Eğitim Öğretmenliği Programı*

ÖSYM. Üniversiteler Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi. (Ankara: 1985), s.197'deki bilgiler temel alınarak düzenlendi.

(*) Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde, Eğitim Bilimleri Bölümü içinde yer alan bu program, 1989-1990 öğretim yılında ayrı bir bölüm durumuna getirilmiştir.

anabilim dallarından oluşmakta ve Çizelge 4'de yer alan bölüm ve anabilim dalları çerçevesinde eğitim-öğretim etkinliklerine yer vermektedir. Bu noktada, özel eğitime muhtaç çocukların eğitimini gerçekleştirecek öğretmenlerin yetiştirilmesi konusunda Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde uygulanan farklı bir programdan kısaca söz etmekte yarar görülmektedir. Söz konusu kurumun Eğitim Bilimleri Bölümünde, 1983-1984 öğretim yılında, engelli/özürlü ço-

cukların eğitimine yönelik öğretmenler yetiştirmek üzere dört yıllık lisans öğrenimi sağlayan bir «Özel Eğitim Öğretmenliği Programı» başlatılmıştır. İlk mezunlarını 1987 yılında veren bu program, özellikle okulöncesi ve ilköğretim düzeyleri hedef alınarak işitme engelli ve zihinsel engelli çocuklara öğretmen yetiştirmektedir. 1987 yılında, varolan özel eğitim öğretmenliği programının özelliğinden ve ortaöğretimde gerekli olan öğretmen tipine olan gereksinimden hareketle işitme engelliler dalını seçen özel eğitim öğretmeni adaylarının, yan dal olarak zihinsel engelliler yan dalını seçme yerine, Anadolu Üniversitesinin Fen-Edebiyat Fakültesinin bölümleri dikkate alınarak, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji ve Tarih alanlarından birini yan dal olarak seçmeleri olanaklı kılınmıştır. Böylece, Türkiye’de ilk kez, ortaöğretimdeki işitme engelli öğrencilerin de Matematik, FKB ve Tarih dallarında, söz konusu programdan mezun öğretmenlerce eğitilmelerine olanak sağlanmış bulunmaktadır. Bu program, 1989-1990 öğretim yılında, fakülte içinde ayrı bir bölüm durumuna getirilmiştir.

Öte yandan Eğitim Fakültelerinin herhangi bir bölümünü bitiren adaylar, öğretmenlik hakkını doğrudan elde etmiş olmakla birlikte, öğretmenlerin işvereni durumundaki Milli Eğitim Bakanlığı bu adayları doğrudan atama yoluna gitmemekte; beceri ve nitelik yönünden en iyilerinin seçilmesi için bir seçme ve sıralama sınavına bağımlı tutmaktadır (MEGSB, 1985, s. 69). «Milli Eğitim Temel Kanunu»nun, 18.6.1983 tarih ve 2842 sayılı yasanın 13. maddesiyle değiştirilen «Öğretmenlerin Nitelikleri ve Seçimi» başlıklı 45. maddesinin ikinci fıkrasındaki «öğretmenler, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar arasından Milli Eğitim Bakanlığı’na seçilirler» hükmü, Bakanlığın bu uygulamasına yasal dayanak olarak gösterilebilir (Güler, 1985, s. 24).

Buna göre, Milli Eğitim Bakanlığı, «Öğretmen İstihdamında Göz önünde Bulundurulacak Esasları»ı içeren bir genelge hazırlayarak, yürürlüğe koyduğu hükümleri 6.9.1983 tarih ve 313/11019 sayılı yazı ile Yükseköğretim Kurulu’na bildirmiştir. Söz konusu genelgede, «arzin talebi aştığı durumlarda sınavla öğretmen alınacağı, sınav sorularının tesbitinde, Türkçe %25, Genel Kültür %15, Alan Bilgisi %30, Meslek bilgisine %30 ağırlık verileceği ve sınavı kazananların ayrıca mülakata alınacağı» belirtilmektedir (Büyükkaragöz, 1986, ss. 41-42). Günümüzde bu uygulama sürmekte olup Bakanlık, her yıl belirlenen kontenjan ölçüsünde, yaz sonunda açtığı «Mecburi Yeterlik ve Yarışma Sınavı» sonucunda, Eğitim Fakülteleri ile çeşitli yüksek-

öğretim kurumlarını bitirenler arasından öğretmen alma ve stajyerlik statüsünde okullara atama yoluna gitmektedir.

Sertifika Programları Yoluyla Öğretmen Yetiştirme

Bugün ortaöğretim kurumlarının öğretmen gereksinimini karşılamak üzere, Eğitim Fakültelerinin mezunları dışında, öteki fakültelerin çeşitli bölüm ve anabilim dallarından mezun olarak öğretmenlik sertifikası programlarını tamamlayanlar, Milli Eğitim Bakanlığı'nca genel ya da mesleki ortaöğretim kurumlarına öğretmen olarak atanabilmektedirler. Ancak Eğitim Fakülteleri mezunları gibi bu adayların da okullarda görevlendirilebilmeleri için, her yıl bakanlıkça açılan «Mecburi Yeterlik ve Yarışma Sınavı»nı kazanmaları gerekmektedir.

Öğretmen adaylarının, 1739 sayılı Milli Eğitim temel yasasında da belirtildiği üzere, (i) genel kültür, (ii) alan bilgisi ve (iii) pedagojik formasyon (öğretmenlik meslek bilgisi) yönlerinden çok iyi yetişmiş olmaları, meslekteki başarıları için önemli bir koşuldur. Öğretmenlik sertifikası programlarına katılan öğretmen adayları, genel kültür ve alan bilgisine ilişkin öğrenimlerini kendi fakültelerinde gerçekleştirmekte; mesleki yeterlilik yönünden ise gerekli bilgi, beceri ve yetenekleri sertifika programlarından elde etmektedirler. Bu bakımdan, adayları öğretmenlik mesleğine hazırlayacak olan bu programların önemi büyüktür.

Sertifika programlarında, mesleki kültür kazandıran disiplinlerin yanında, özellikle kendi bilim dallarının öğretimine yönelik olarak verilen Özel Öğretim Yöntemleri ve Uygulamasına ilişkin dersler ve okullarda yapılan öğretim uygulaması çalışmaları, adayların öğretim etkinliğinde ve sınıf içindeki başarısında büyük rol oynamaktadır. Hakan'ın da belirttiği gibi (1982, s.239), bu tür çalışmalarla öğrencilerin sertifika programı boyunca aldıkları bilgilerin uygulamaya ve davranışa dönüştürülmesine olanak sağlanmış olur. Belli kurumsal bilgilerin alınmasından sonra, bir okul ortamında gözlem yapmak, ders izlemek ve öğretime katılmak sertifika programının önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

Uygulama süresince, öğretmen adaylarının gerçek sınıf ortamında ders anlatmaları, onlara, program boyunca öğrendikleri bilgileri kullanarak ders planı hazırlama ve bu plana göre ders sunma konusunda beceri kazandırmaktadır. Çünkü; amaçları, içeriği, yöntemleri,

öğretime hazırlığı, değerlendirmeyi ve ders araçları seçmeyi öngören ders planının hazırlanması ve uygulanması, sertifika programı boyunca alınan derslerin iyi kavranmasını gerektirmektedir. İyi hazırlanmış bir ders planı ile öğrencilerin karşısına çıkmak ve bu planı uygulamak, sertifika öğrencileri için öğretmenlik öncesinde önemli bir deneyim olmaktadır (Hakan, 1982, ss. 239-240).

Eğitim Fakültelerinin bünyesindeki Eğitim bilimleri bölümlerinin etkinliği içinde yer alan Öğretmenlik Sertifikası Programlarına başvurarak öğretmenlik mesleğine yönelmek isteyen adaylar, bu kurumların ilke ve yönetmelikleri çerçevesinde programlara kabul edilmekte ve Yükseköğretim Kurulu'nun 3.10.1985 tarih ve EÖ/07.02.001/2827 sayılı genelgesi uyarınca, öğretmenlik meslek bilgisi kapsamında 19 kredilik ders almakla yükümlü tutulmaktadır (bkz. Çizelge 2). Adayların, sertifika programlarına katılabilmeleri için, kendi yükseköğretim kurumlarında ikinci sınıfa geçmiş olmaları ya da bir yükseköğretim kurumundaki dört yıllık lisans programını bitirmiş olmaları gerekmektedir. Programda öngörülen ders aşamasını belirli bir süre içinde tamamlayanlar üç hafta süreyle öğretim uygulamalarına katılırlar.

Ancak, bir önceki bölümde de açıklandığı gibi, programı başarı ile bitiren ve «Öğretmenlik Sertifikası» alan adaylar, Eğitim Fakültelerini bitirenlerle aynı uygulamaya bağımlı olduklarından, öğretmenlik mesleğine doğrudan katılamamakta; Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı «Mecburi Yeterlik ve Yarışma Sınavı»nı kazanmak durumundadır. Öğretmenlik için Bakanlığa başvurarak sınava katılan adaylar, sınavda başarılı oldukları takdirde, «stajyer öğretmen» olarak okullara atanmakta ve en az bir yıl, en çok da iki yıl stajyer öğretmen olarak çalıştırılmaktadır. Stajyerlik yönetmeliğine göre, bu süre içinde başarılı görülenler asil öğretmenliğe geçirilmekte, başarılı olmayanlar ise okul sisteminin dışına çıkarılmaktadır (MEGSB, 1985, s. 70).

Sonuç

Bugün, gerek eğitim fakülteleri öğrencilerine, gerekse öğretmenlik sertifikası programlarına katılan öğrencilere verilmekte olan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 28 Ağustos 1985 gün ve 356. Prog. D. Bşk. 4756 sayılı yazılarına dayanarak, Yükseköğretim Kurulu'nun 27

Eylül 1985 tarihinde kabul edip uygulamaya koymuş olduğu genelge-ye göre yürütülmektedir. Bir başka deyişle, burada yer alan öğretmenlik meslek bilgisine ilişkin dersler, Bakanlığın isterleri doğrultusunda, 1986-1987 öğretim yılından bu yana öğretmen yetiştiren kurum ve programlarda verilmektedir. Ne var ki, söz konusu uygulamanın başlamasından kısa bir süre sonra, üniversitelerde eğitim gören öğretmen adaylarının özel alan bilgisi, genel kültür ve özellikle öğretmenlik meslek bilgisi yönlerinden yeterince yetişemedikleri gerekçesiyle, Bakanlığa bağlı olarak kurulması planlanan öğretmen yetiştirme merkezlerinde bir tür hizmet öncesi eğitimden geçirilmeleri konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'nda bir eğilimin ortaya çıktığı bilinmektedir. Ancak, 1988 yılında toplanan XII. Milli Eğitim Şûrası'nda, «daha nitelikli öğretmen yetiştirme» ile ilgili olarak, eski ya da yeni uygulamaların daha başarılı ya da başarısız olduğu konusunda bir görüş birliğine varılamamıştır Bununla birlikte, Şûrada, «aday öğretmenlerin yetiştirilmeleri için mesleğe girdiği günden başlamak kaydıyla, en az bir yıl süreyle adaylık eğitimine alınmaları ve başarılı olanların öğretmen olarak görevlendirilmeleri esası» benimsenmiştir (Onikinci Milli Eğitim Şûrası Öğretmen Yetiştirme Komisyonu Raporu, 1988, s. 22).

Uzun yıllar, değişik dönemlerde, hiç öğretmenlik meslek bilgisi almamış, sertifikası bulunmayan üniversite mezunlarını çeşitli ortaöğretim kurumlarına doğrudan öğretmen olarak atamış olan ve bugün öğretmenlik sertifikası olmayan adayları da açmakta olduğu yeterlik sınavlarına önkoşulsuz kabul eden Bakanlığın, izlediği bu tür tutum ve uygulamaları gözden geçirmesinde yarar bulunduğunu ayrıca belirtmek gerekir.

Öte yandan, «yetiştirilen insangücünün niteliği, öğretmenin niteliği ile yakından ilgili, hatta özdeş durumdadır. Öğrencinin niteliğini yükseltmek istiyorsak onun öğretmenini yetiştiren öğretmenin niteliğinden işe başlamak gerekir» (Korkut, 1986, s. 25). Bu noktada, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış ve geleceğini güvenceye almış bir toplum yaratmak başlıca amaç olduğuna göre, geleceğin kuşaklarını yetiştirecek öğretmenleri çağın gereklerine uygun olarak, en başarılı biçimde eğitmekle yükümlü bulunan üniversiteler, ayrıca, kendi öğretim kadrolarını geleceğe yönelik olarak planlı bir çabayla yetiştirmek ve geliştirmek durumundadır.

Öğretmen yetiştirme işinde, 1982 yılında başlatılan yeni düzenlemelerden sonra da, birtakım güçlüklerin süregeldiği ya da en azın-

dan değişik boyutlarda yer aldığı söylenebilir. Ancak bu güçlüklerin yenilmesi olanaksız görülmemektedir. Öğretmenlere kendi eğitim örgütünde görev veren bir kuruluş durumundaki Milli Eğitim Bakanlığı ile, öğretmenleri yetiştirme işinden sorumlu üniversiteler, bir işbirliği ortamında, ortaya çıkan güçlükleri kısa ve uzun dönemlerde alınabilecek önlemlerle çözümleme gücüne sahiptir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Cevat. «Öğretmen Eğitimi», **Eğitim Fakültesi Dergisi**, 9: 1-4, 1976, ss. 95-115.
- Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi. **Öğretmen Yetiştirme Sorunları** (Çoğaltma). Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi EPÖ Bölümü, 1977.
- Bursalioęlu, Ziya. «Öğretmen Yetiştirme Davamız», **Çağdaş Eğitim**, 13: 135, Temmuz-Ağustos 1988, ss. 4-5.
- Bülbül, A. Sudi. «Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneęi.» Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1979.
- . «Öğretmenin Değişen Rolü: Nitelik ve Verimlilikle İlgili Bazı Sorunlar,» **Milli Eğitim: Üç Aylık Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi**, İstanbul: MEB, 1981, ss. 47-50.
- Büyükkaragöz, S. Savaş. «Eğitim Fakülteleri Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar.» Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986.
- Çilenti, Kâmuran. «Eğitim Fakülteleri İçin Bir 'Eğitim Teknolojisi Merkezi' Modeli,» **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16: 1, 1983, ss. 207-216.
- Devlet Planlama Teşkilâtı. **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı**. Ankara: DPT, 1979.
- Ergün, Mustafa. «Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi,» **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi: Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü Uluslararası Sempozyumu Özel Sayısı**, 2, 1987, ss. 10-18.
- Ertürk, Selahattin. **On yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları**. Ankara: MEB. Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, 1970.

- Güler, Ali. «Son İki Şûranın Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme İle İlgili Yeni Modelleri ve Bunun Fen-Edebiyat Fakültelerinde Doğurduğu Sorunlar,» **Eğitim ve Bilim**, 10: 58, Kasım 1985, ss. 24-33.
- Hakan, Ayhan. «Öğretmenlik Sertifikası Programı Öğrencilerinin Uygulama Sırasında Yaptıkları Deneme Derslerinin Değerlendirilmesi,» **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 15: 2, 1982, ss. 239-254.
- Hızal, Alişan. «Eğitimde Teknolojik Kaynaklara (Araç-Gereçlere) Karşı Tutum,» **Eğitim ve Bilim**, 12: 68, Nisan 1988, ss. 23-31.
- Karagözoğlu, Galip. «Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme,» **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi: Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü Uluslararası Sempozyumu Özel Sayısı**, 2, 1987, ss. 34-46.
- Kısakürek, Mehmet Ali. **Üniversitelerde Yenileşme: Programlar ve Öğretim Açısından**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1976.
- Korkut, Hüseyin. «Toplumun Mimarları Olan Öğretmenlere Sahip Çıkmın,» **Eğitim ve Bilim**, 10: 59, Ocak 1986, ss. 25-27.
- Küçükahmet, Leylâ. **Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları: Program Geliştirme Açısından Bir Yorum**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1976.
- . «Öğretmen Yetiştirme Düzenimizin XI. Milli Eğitim Şûrası Işığında Değerlendirilmesi,» **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu**. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim-Mesleki Eğitim-Teknik Eğitim Fakülteleri, 8-11 Haziran 1987, s. 11.
- Milli Eğitim Bakanlığı. **Onbirinci Milli Eğitim Şûrası: Öneriler, Konuşmalar, Kararlar**. Ankara: MEB, 1982.
- Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı. **T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Brifingi**. Ankara: MEGSB, 1985.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.), **Resm Gazete**, 14574: 24 Haziran 1973.
- Oğuzkan, A. Ferhan. «Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi,» **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. İstanbul: MEB, 1983, ss. 595-623.

«Onikinci Milli Eğitim Şûrası Eğitimde Yeni Teknolojiler Komisyonu Raporu,» **Çağdaş Eğitim**, 13: 135, Temmuz-Ağustos 1988, ss. 31-42.

«Onikinci Milli Eğitim Şûrası Öğretmen Yetiştirme Komisyonu Raporu,» **Çağdaş Eğitim**, 13: 135, Temmuz-Ağustos 1988, ss. 18-23.

Resmi Gazete, 17404; 18 Temmuz 1981, s. 11.

Sözer, Ersan. «Türk Üniversitelerinde Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Öğretmenlik Davranışlarını Kazandırma Yönünden Etkililiği.» Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.

—————. «Üniversitelerde Öğretmen Eğitimi ve Bugünkü Uygulamalar,» **Eğitim ve Bilim**, 13: 73, Temmuz 1989, ss. 41-50.

Tekin, Halil. «Yabancı Diller ve Gazi Eğitim Enstitüleri Öğrencilerinin Okullara Girmelerinde Etkili Olan Etkenler.» Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 1979.

Türkoğlu, Adil. «Eğitim Fakültelerinde Öğretim Üyesi Sorunu,» **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi: Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü Uluslararası Sempozyumu Özel Sayısı**, 2, 1987, ss.229-232.

Varış, Fatma. «Öğretmen Yetiştirme Üzerine,» **50. Yıla Armağan**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1973, ss. 47-65.

—————. **Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**. Genişletilmiş ikinci baskı. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1976.